महिलाजागरण र सशक्तिकरणमा महिला समूहहरूको भूमिका

(कीर्तिपुर-२ गल्छैं महिला समूहको एक अध्ययन)

त्रिभुवनविश्वविद्यालयअन्तर्गत समाजशास्त्रविषयको स्नातकोत्तर तहको
आंशिकआवश्यकता परिपूर्तिको लागि समाजशास्त्र
केन्द्रीयविभागमा प्रस्तुतगरिएको
शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
बिनामहर्जन
रोल नं. २८२८३४/०६८
त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-१-२९-६४९-२०००

समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
त्रिभुवनविश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
चैत्र, २०७२

त्रिभुवनविश्वविद्यालय

मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र संकाय

समाजशास्त्रकेन्द्रीयविभाग

विश्वविद्यालयक्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्धारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोतर तहको आंशिकआवश्यकता पूरा गर्नको निमित मेरो निर्देशनमा**बिनामहर्जन**ले**महिलाजागरण र सशक्तिकरणमा महिला समूहहरूको भूमिका** (**कीर्तिपुर-२ गल्छैं महिला समूहको एक अध्ययन**) शीर्षकको शोधपत्रतयार गरेको प्रमाणित गर्दै उक्तशोध पत्रको अन्तिममूल्याङ्कनकालागिशोधपत्रमूल्याङ्कन समिति समक्षसिफारिस गर्दछ ।

मिति : २०७२

....

डा. मनहरि ढकाल

(शोधनिर्देशक)

समाजशास्त्रविभाग

विश्वविद्यालयक्याम्पस

कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

त्रिभुवनविश्वविद्यालय

मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

समाजशास्त्रकेन्द्रीयविभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवनविश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर उपधिको आंशिकआवश्यकता पूरा गर्नको लागिमानविकीतथा सामाजिकशास्त्र संकायअन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रियविभागको छात्रा **बिनामहर्जन**द्वारा गरिएको **महिलाजागरण र सशक्तिकरणमा महिला समूहहरूको भूमिका (कीर्तिपुर-२ गल्छैं महिला समूहको एक अध्ययन**)विषयकशोधपत्रउपाधिप्राप्तिकालागिउपयुक्तभएकोले मूल्यांकन समितिद्वारा स्वीकृतिप्रदानगरिएको छ ।

शोधपत्रमूल्याङ्कन समिती :

शोधनिर्देशक

डा. मनहरी ढकाल ....

विभागीयप्रमुख

प्रा.डा. तुल्सीराम पाण्डेय ....

वाह्य निरीक्षक ....

टिका रामगौतम

मिती : २०७२

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवनविश्वविद्यालयसमाजशास्त्रविषयको स्नातकोत्रर तहको आंशिकआवश्यकता परिपूर्तीको लागि**महिलाजागरण र सशक्तिकरणमा महिला समूहहरूको भूमिका(कीर्तिपुर-२ गल्छैं महिला समूहको एक अध्ययन**) शिर्षकमा यो शोत्रपत्रतयार पारेकी छु ।

प्रस्तुतशोधपत्रतयार गर्ने क्रममाआफ्नो अमूल्य सल्लाह र सुझावदिई आवश्यक सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय शोधनिर्देशक गुरु डा. मनहरी ढकालज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । साथै यस क्याम्पसमा समाजशास्त्रविभागकाश्रद्धेय विभागीयप्रमुखप्रा.डा.तुल्सीराम पाण्डेयप्रतिहार्दिक कृतज्ञताको साथै आभार प्रकट गर्दछु ।

यस अध्ययनको क्रममाआफ्नो अमूल्य समय दिएर शोधकार्यलाई सफलबनाउन सहयोग गर्नुहुने कीर्तिपुर नगरपालिका वडा नं २ का गल्छैं महिला समूहको सम्पूर्णउत्तरदाताको रुपमा यस अनुसन्धानकर्तालाई सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण महानुभावहरुलाई हृदयदेखि नै हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यो शोधपत्रतयार गर्नको लीगअमूल्य समय, सल्लाह, सुझावदिई सहयोग गर्नु भएका गुरु समाजशास्त्र केन्द्रियविभागकाविभागीयप्रमूख डा. तुल्सीराम पाण्डेयज्यूप्रति मआभारी छु साथै वाह्यनिरिक्षक टिका रामगौतम ज्यूप्रतिपनिआभार एवं हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी यो शोधपत्रतयार पार्न आफनो अमूल्य समयका साथपनिमलाई हरपल सहयोग र गल्तीहरु सच्याइदिनु हुने श्रीमानगृष्म महर्जनज्यू र कम्प्युटर टाइपगरी सहयोग गरिदिनुहुने मन्दिरा कम्प्युटर टाइपिङ सेन्टर, नयाँबजार कीर्तिपुरकीमन्दिरा महर्जनप्रतिआभार तथा कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

बिनामहर्जन

समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति: २०७२

बिषयसूची

पेज नं.

सिफारिस पत्र

स्वीकृतिपत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

बिषयसूची

तालिका सुची

अध्याय - एक

परिचय **१-५**

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १

१.२ समस्याकथन ३

१.३ शोधको उद्देश्य ४

१.४ अध्ययनको महत्त्व ४

१.५ अध्ययनको सांगठनिक ५

अध्याय - दुई

सार्न्दभिक साहित्यको पुनरावलोकन **६-१२**

अध्याय - तीन

अध्ययनविधि **१३-१६**

३.१ अध्ययन क्षेत्र छनोटको औचित्य १३

३.२ अनुसन्धानको ढाँचा १३

३.३ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत १४

३.४ नमुना छनोटविधि १४

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलनविधि १४

३.६ तथ्याङ्कको स्रोत र प्रकृति १५

३.७ अध्ययनको सीमा १५

अध्याय -चार

अध्ययन क्षेत्रको परिचय १७-२५

४.१ अध्ययन क्षेत्रको भौतिकतथा सांस्कृतिकपक्ष १७

४.२ उत्तरदाताहरूको जनसांख्यिकीयजानकारीहरू १८

४.२.१ उत्तरदाताहरूको जातीयविवरण १८

४.२.२ उत्तरदाताहरूको पारिवारीकआकार १९

४.२.३ उत्तरदाताहरूको उमेरगत समूह २०

४.२.४ उत्तरदाताहरूको शैक्षिक स्थिति २१

४.२.५ उत्तरदाताहरूको मुख्य पेशा २१

४.२.६ उत्तरदाताको परिवारको वार्षिक आम्दानी २२

४.२.७ उत्तरदाताको परिवारमा भु-स्वामित्वको स्थिति २३

४.२.८ उत्तरदाताको धर्म सम्बन्धीविवरण २५

अध्याय - पाँच

महिला समुहको स्थापनाकाकारणहरू र यसले समाजमापारेको प्रभाव २६-३४

५.१ समाजमाविकृति हटाउने र महिला सशक्तिकरणको लागिमहिला समुहको महत्व २६

५.२ महिला समुहको स्थापनापछि महिला संगठित र एकतामा समुहको भुमिका २६

५.३ स्थानियमहिलाहरूको आथिृक सुधारमापारेको प्रभाव २९

५.४ मासिक बचत रकमको सदुपयोग २९

५.५ आम्दानीलाईखर्च गरी बचत रहने नरहने अवस्था ३१

५.६ महिला समूहप्तिमहिलाहरूका परिवारका सदस्यहरूको प्रतिक्रिया ३१

५.७ स्थानीयमहिलाहरूको शैक्षिकविकासमा परेको प्रभाव ३३

अध्याय - छ

महिला सशक्तीकरणमा महिला समुहकागतिविधिहरूले पारेको प्रभाव **३५-४४**

६.१ महिला समूहकागतिविधिहरूले समाजमाल्याएका सुधार कार्यहरू ३५

६.२ महिला समुहको सामाजिकनिर्माण कार्यमा संलग्नता ३६

६.३ महिला समुहकागतिविधिहरूले महिला सशक्तिकरणमा पारेको प्रभाव ३७

६.४ महिला समुहकागतिवधिहरूले नयाँ सोच र धारणामा पारेको प्रभाव ३९

६.५ घरायसी र पारिवारिक तथा सामाजिक निर्णय सम्बन्धीमहिला समुहको भुमिका ४१

६.६ महिला समुहकागतिविधिहरूप्रति समाजको दृष्टिकोण ४२

६.७ महिला समूहमालागेपछि उत्तरदाताले अनुभूति गरेका स्तर परिवर्तन ४३

६.८ महिला समुहका सामाजिकक्रियाकलापहरुले पारेको प्रभाव ४४

अध्याय-सात

सारांशतथाअध्ययनबाट प्राप्तमुख्यतथ्यहरू **४५-४७**

७.१ सारांशतथाप्रमुखतथ्यहरू ४५

सन्दर्भसामग्री **४८-४९**

अनुसूची

तालिका सुची

तालिका ४.१	लिंगको आधारमा जनसंख्याको विवरण	१७
तालिका ४.२	परिवारको किसीम	१८
तालिका ४.३	उत्तरदाताको परिवारको संख्या	१८
तालिका ४.४	उत्तरदाताको उमेर समूह	१९
तालिका ४.५	शैक्षिक स्थिति	२०
तालिका ४.६	उत्तरदाताहरूको परिवारको बार्षिक आम्दानी	२३
तालिका ४.७	उत्तरदाताहरूको धर्मको विवरण	२५
तालिका ५.१	समूहमा आवद्ध हुनुकाकारणहरू	२७
तालिका ५.३	ऋणको किसिम	३३
तालिका ५.४	प्रौढकक्षामामहिलाहरूको सहभागिता	३
तालिका ६.१	महिला समुहकानीतिनिर्माणमा सुझावदिएनदिएको सम्बन्धी	३९
तालिका ६.२	प्रौढकक्षामामहिलाहरूको सहभागिता	४०
तालिका ६.३	घरायसी र पारिवारिक तथा सामाजिक निर्णयमाभूमिका	४१
तालिका ६.४	गल्छैं महिला समुहका सामाजिकक्रियाकलापहरू	४४

चित्र सुची

चित्र ४.१	उत्तरदाताको मुख्य पेशा	२१
चित्र ४.२	उत्तरदाताको भू-स्वामित्वको स्थिति	२४
चित्र ५.१	उत्तरदाताको महिला संगठन र एकताहुनुकाकारणहरू	२८
चित्र ५.२	आम्दानीलाई खर्च गरी बचत रहने नरहने अवस्था	३१
चित्र ५.३	क्रियाकलापमा सघाउ पुऱ्याउने नपुऱ्याउने विवरण	३०
चित्र ६.१	सहिला समुहको नियमित वैठकमा उत्तरदाताकाले भागलिए नलिएको अवस्था	३८
चित्र ६.२	महिला समुहकागतिविधिहरुप्रति समाजको दृष्टिकोण	४२
चित्र ६.३	महिला समुहमालागेपछि उत्तरदाताले अनुभूति गरेका स्तर परिवर्तन	४३